

אוצר בית דין

במשנתו של רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

1. שאלה: מהו אוצר בית דין?

תשובה: מקורו מתוספתא פרק ח' בשביעית שבית הדין מחלק פירות לציבור משדות שהופקרו (בית הדין שולח את הפועלים לקטוף את התוצרת ולחלקה לעם), עקרונות ניהול אוצר בית דין בזמננו הותוו בידי מרן החזון איש זללה"ה ועיקרם ששלוחי בית דין יכולים לקטוף את התוצרת בדרך הרגילה [חזון איש י"א ז', י"ב י'], הוצאות שליחי בית הדין גובה בית הדין מהציבור הנוטל את התוצרת, ומכיוון שלא מדובר במכירה אלא בתשלום הוצאות בלבד מותר לחלק הפרי "לכל מידה ומשקל כפי שיעלו ההוצאות" - נוסח שטר אוצר בית דין שנכתב בכתי"ק מרן החזון איש זללה"ה.

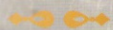
2. שאלה: רגילים היינו לראות תחנות חלוקה בבתי, בשמיטה הקודמת והנוכחית רואים אנחנו פירות אוצר בית דין גם בחנויות. זה לא מסחר בפירות שביעית?

תשובה: רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל היה מורה ושב ומורה כי אין שום מניעה לחלק פירות אוצר בית דין ברשתות שיווק ובתי מסחר שבהם סוחרים במוצרים נוספים ובלבד שהחלוקה וכל תנאיה הם על פי הוראות בית הדין, והורה שיהיה רשום וניכר שזו התוצרת מאוצר בית דין היא. ראוי גם להדגיש כי לפי מה שהכריע מרן החזון איש זללה"ה לקדושת שביעית ביבול נכרי רוב התוצרת החקלאית בחנויות הם מיבול נכרי בקדושת שביעית, ודינם ואף חלוקתם צריכה שתהיה בלא חששות סחורה.

3. שאלה: הרי בחנות יש גם קונים שאינם שומרי שביעית, גם להם מחלקים פירות שביעית!

תשובה: בנדון חלוקה של פירות שביעית למי שאינו שומר שביעית יעוין בחזון איש [י"ב י"ז] שמותר למסור פירות שביעית לחשוד דבר שאינו מתקיים אפילו מאה סעודות, "דלא חיישינן שמא לא יזהר בהפסד או לשנות בדרך אכילתם וכיוצא בזה וכו'", וראה עוד 'נתיב השמיטה' להרה"ג ר' משה פלס זצ"ל סימן י"ב סעיף י"א [ואף אם נכרי נוטל פרי הגם שיש איסור דרבנן לתת פירות שביעית לנכרי, בחלוקה של פירות אוצר בית הדין אינו בתורת בעלים המחלק, אלא שהנכרי הוא נוטל - סברת מרן הגרי"ש זצ"ל, ויעוין בהליכות שדה גיליון 158 מה שהביא בשם גדולי תלמידי החזון איש זללה"ה שמניעת הפרי מן הנכרי יש בזה אף משום איבה, וראה גם ב'מנחת שלמה' למרן הגר"ש ז"א איערבאך זצ"ל סימן מ"ו].

4. שאלה: ראינו בחנות שהמוכר שוקל את הסחורה ומשלמים לו לפי משקל. אנחנו זוכרים שפירות אוצר בית דין חולקו באריזות סגורות, לא שקולות.

תשובה: כבר הזכרנו לעיל שהדבר נעשה כפי מה שכתב מרן החזון איש זצ"ל לגבות ההוצאות "לכל מידה ומשקל" [והסיבה לכך כיון שלא מדובר במכירה אלא בתשלום הוצאות בלבד].

5. שאלה: האם ייתכן שמחיר אפרסק (לדוגמא) אוצר בית דין שונה בין חנות לחנות?

תשובה: יש לדעת כי המחיר הנגבה מהציבור הוא כנגד הוצאות סביב גידול הפרי, קטיף וכו' והוצאות תחנת החלוקה, אף שבית הדין משתדל שמחיר הפרי יהיה אחיד בכל התחנות, לעתים נוצר צורך בשל עלויות הפעלת תחנת חלוקה, שהרי אינו דומה הוצאות פעילות תחנת חלוקה קטנה לעומת תחנה גדולה המחלקת כמות גדולה של פירות [לעתים תיתכן גם 'התייקרות' כתוצאה מכמות יכול נמוך אזי ההוצאות במטע שברובן הן קבועות 'נופלות' על כמות יבול פחותה, גם ייתכן לפעמים ההיפך שהברכה ביבול 'מוזילה' את מחיר הפרי].

6. שאלה: האם ייתכן שמחיר הפרי משתנה במהלך התקופה? הרי אם הוחלט שההוצאות הם סך מסוים לקילוגרם העלות לא משתנה.

תשובה: הרגילות בדרכי המסחר שכאשר בשוק יש היצע גדול של תוצרת מחיר הפרי יורד לעתים עד כדי הפסד לחקלאי שאינו מקבל תמורה אפילו את מה שהוציא. על פי הוראת רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בית הדין צריך לחלק את התוצרת בכל מקרה במחיר הנמוך ממחיר פרי זהה בשוק, ולכן יש ימים בהם המחיר הנגבה עבור הפרי אינו מכסה את העלויות, לצורך כך התירו בית הדין לגבות סך נוסף בתקופה שבה 'מתאפשר' למכור הפרי במחיר גבוה על מנת לכסות את ההפסדים בתקופת השפל [אמנם סייג מרן הגרי"ש זצ"ל ש'גביית היתר' תיעשה רק באותו סוג פרי ולא 'לגלגל' מפרי על פרי אחר, ויעוין עוד ב'ישא יוסף' חלק ה' סימן צ"א אות י"ז].

7. שאלה: איזה הוצאות ועלויות לדוגמא גובה בית הדין מהקונים ומשלם לשליחיו?

תשובה: באוצרות בית דין בארץ ישראל נהגו שבית הדין מוציא הוצאות ושוכר שליחים גם עבור המלאכות עד הקטיף [דרך אמונה פרק ו' ס"ק י"ט] ההוצאות הם עלות ביצוע מלאכות המותרות לקיים הפרי. יש לציין כי ההיתר לגביית ההוצאות הוא דווקא כאשר בית הדין שכר את הפועלים להיות שלוחיו ולא אם הוצאו ההוצאות קודם שנתמנה בית הדין על הפירות, וראה גם מכתבו של הגר"ש גרינמן זצ"ל - נדפס בספר 'מבוא לשביעית' עמוד 5.

8. שאלה: ראינו פרסום על כך שמטעי אוצר בית דין אינם נבדקים מחשש ערלה, על מה מדובר?

תשובה: כבר נתפרסם בידי הגר"ש רייכנברג שליט"א כיצד הדברים נבדקים ומאושרים וכי אין לקביעה זו בסיס, בנוסף יש לציין כי במערכת 'כשרות למהדרין' המפקחת כל שש השנים במטעים אין כלל שאלה של בדיקות ערלה באשר מטעי בית הדין נבדקים ומאושרים מחשש ערלה גם בכל שנה ושנה קודם בוא עונת הקטיף.